

Поліщук О.М.
*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

ОКРЕМІ ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Сучасне кримінальне законодавство України (відраховуючи від моменту вступу в силу Кримінального кодексу України 2001 року) характеризується низкою параметрів, що за своїм кодифікованим контентом відображають як особливості традиційної української кримінально-правової парадигми (як переважно насліддя радянської), так і нової (з переважним утилітарним вектором) європейської (та окремими новелами запозиченими з міжнародного права). Таким чином, формально можна виокремити два вектори розвитку кримінального права сучасності - апроксимаційний (зближення національного з певним наднаціональним) та замкнений (саморозвиваючийся на власній правовій традиції та внутрішні політико - правові реалії).

Процеси глобалізації у світі автоматично віддзеркалюються на всі сфери суспільного життя, не залишаючи правову, і кримінально-правову сферу, зокрема, осторонь. За останні 50 років сфера кримінальної юстиції в Україні зазнала докорінних перетворень, що в тому числі пов'язано зі стрімким розвитком міжнародного кримінального права та значними доробками (зокрема, рекомендаціями, конвенціями, тощо) Європейської спільноти, а також відповідними процесами уніфікації, гармонізації, апроксимації українського законодавства. Названі процеси характерні не тільки для українського законодавства, але і в цілому відображають загальносвітову тенденції до уніфікації кримінально-правової заборони. Тому і не дивно, що сучасні дослідження доктрини кримінального права свідчать про актуальність розробки питань формування концепту супранаціонального кримінального права [Туляков В.О. Кримінальне право сучасності: криза доктрини чи криза юрисдикцій? - Право України. - 2010. - № 9. - с. 40.]

Доцільним постає питання чи взагалі можливе створення штучного супранационального кримінального права? На нашу думку, це є можливим та це є лише питанням часу та спільної політично-правової волі держав світу. Під супранациональним кримінальним правом ми тут розуміємо створення певного Глобального кримінального кодексу (для всіх країн світу), що буде мати уніфіковану кримінально-правову заборону та санкцію щодо ряду злочинних діянь. Разом з тим, згадуючи, що Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду розроблявся більше 80 років до моменту його прийняття і фактично був підписаний/ратифікований не всіма країнами світу, то і питання розроблення концепту Глобального кримінального кодексу навряд чи постане у цьому столітті. Але й віддаленість у часі не має спиняти науковців у пошуку оптимальної форми кримінально-правової реакції на різні за ступенем суспільної небезпечності та розповсюдженості прояви девіантної поведінки.

Слід відзначити, що питання універсалізації та гармонізації кримінально-правової заборони були і залишаються одіозними та дискусійними у наукових колах. Спостерігаючи стрімкі процеси правового розвитку на європейському просторі особливу увагу слід приділити саме сфері кримінальної юстиції. І які ж висновки можна зробити при аналізі цієї сфери? А висновків по суті двоє: 1) йдуть активні процеси уніфікації процесуального кримінального права; 2) процеси уніфікації матеріального кримінального права країн Європейського Союзу фактично відсутні. Пов'язано це з тим, що повага до різноманіття (diversity) та прагнення національної ідентичності (national identity) в країнах Євросоюзу знаходяться на такому високому рівні, що більшість країн вважають свою власну національну кримінально-правову доктрину за правове надбання, а тому уніфікувати з іншими доктринами, нехай і близькими за походженням та сучасністю нормативного стану, означало би збіднювати власні традиції.

Крім того, з огляду на політичних акторів в Євросоюзі, то існує розуміння того, що якщо й і буде відбуватися зближення в кримінально-правовій матерії, то це зближення буде відбуватися на основі гармонізації з кримінальним законодавством Німеччини. І опосередковано для того, щоб не втрати власної

кримінально-правової ідентичності, та з огляду на необхідність гармонізації, остання досить ефективно відбувається на Європейському просторі у сфері кримінального процесу.

Не дивно, що і сучасний євроінтеграційний вектор розвитку України, включає в себе апроксимацію переважно саме в сфері кримінального процесу, частково зачіпаючи і кримінально-правову сферу в розрізі інститутів кримінально-правових заходів щодо юридичних осіб, спеціальної конфіскації, тощо). Всі ці (за змістом) інкорпоровані новели, в тому числі і розвиток інститутів угод (кримінально-правового компромісу), пробації, відображають процеси апроксимаційного вектору розвитку сучасної кримінальної юстиції України.

Особливої уваги заслуговує питання релевантності таких новацій. Очевидно, що однобічно позитивно або негативно вони не можуть бути оцінені. Їх оцінка може ґрунтуватися на сукупній оцінці ефективності законодавства кримінального циклу у сфері протидії злочинності та відповідному рівні рецидивонебезпечності.

«Домашній» як внутрішньодержавний рівень розвитку кримінального права є досить ортодоксальним. Базуючись на доробках радянського кримінального права з певною адаптацією до сучасних потреб суспільства у сфері криміналізації та пеналізації, а також підвищення значення гуманізації та доцільності, в Україні можна говорити про все ж таки наявність політико - правових зусиль до формування ефективної власної кримінально-правової політики.

Але знову ж таки, кримінальне законодавство не є і не може в принципі бути ригідним або закостенілим з точки зору безумовного слідування лише нібито власній правовій традиції. Весь розвиток людства свідчить про те, що саме більшість девіантних, антисоціальних проявів (зокрема, злочинних) є майже ідентичними у кожній країні, а отже кожна з них продукує власні форми реагування на них. Вивчення та запозичення форм, що показали свою надійність та ефективність, з огляду в тому числі і на правовий менталітет суспільства, вбачається необхідним та виваженим.

Отже, підсумовуючи, кримінальне законодавство України не може і не має бути «законсервованим», а має динамічно реагувати та бути удосконаленим як на

рівні національної кримінально-правової традиції, так і з огляду на наднаціональні тенденції розвитку сфери кримінальної юстиції. Саме такий дуалістичний підхід дозволить сформувати українську кримінально-правову доктрину сучасності.